

שבת טיש

מתוך סדרת ספרי "שבת טיש"

ספורים ואגדות * פנינים ופרפראות * מדות והליכות

פנינים

ראה אנכי נתן לפניכם חיוס ברכה וקללה (יא, כו)
- הברכה נתנת חיוס בעולם הזה והם רק הפרות, אולם והקרו קמת לו לעולם הבא, ראשי תבות וקללה. (נפלאות חדשות)

את הברכה אשר תשמעו (יא, כז) - סופי תבות תורה, שהלומד התורה מתברך. (בעל הטורים)

לשכנו תדרשו ובאת שמה (יב, ה) - אם אדם ידרש וישאף להתקרב אל ה', ודאי יעלה הדבר בידו ויבוא שמה, שכן הבא לטהר מסייעין אותו. (חת"ם סופר)

ואמרת אכלה בשר (יב, כ) - שלש פעמים מוזכרת אכילת בשר בפסוק זה, לרמז על שלשת הרגלים בהם יש מצוה לאכל בשר, פי אין שמחה אלא בבשר. בשר ראשי תבות ברית, שבת, ראש חדש, שגם בגמים אלו מצוה לאכל בשר ולשמח. (רבנו אפרים)

בייתעשה הישר בעיני ה' (יב, כה) - הישר גימטריה תפלח וכן ואתחננו, שצריך להתפלל בתחנונים, וכן הישר אותיות שירה, שצריך להתפלל מתוך שמחה. (החיד"א)

בנים אתם (יד, א) - בפסוק 12 מלים בנגד י"ב השבטים שכלם בנים לה'. (בעל הטורים)

כל צפור טהרה תאכלו (יד, יא) - ארבעה סמנים לעוף טהור: אצבע יתרה, יש לו זפק, אינו דורס, קרקבנו נקלף. ורמזים בתבת "צפור". אצבע, זפק, דורס, קרקבו. (הרשב"ץ)

בייחיה בה אביון מאחד אחיה (טו, ז) - חז"ל אמרו, שמי שיש לו מאתים דינר לא יטל מן הצדקה, ואם חסר דינר אחר יטל צדקה. ורמז לכך: מאחד ראשי תבות מאתים חסר דינר אהד. (נפלאות חדשות)

נתון תתן לו (טו, י) - עני בגימטריה 130, עשיר בגימטריה 580, ההפרש ביניהם 450 כמנין תו, תו לעני שיעזב לדרגת עשיר. (שמנה לחמו)

שבעה שבעת תספוריך (טו, ט) - יש לספור את המספר כך = 50 יום עד חג השבעות. (הש"ך)

ספורים בפרשה

בייתאזה נפשך לאכל בשר (יב, כ)

אל רבי חיים מצנו, הגיע פעם מהעיר פסט עשיר גדול, שהיה רחוק מתורה ומצוות, מחלל שבתות ואוכל מאכלים אסורים. כשנכנס אליו, ישב רבי חיים בסעדה וחלק שירים לחסידים, ואף העשיר טעם מעט מהמאכלים. כשחזר העשיר לביתו, לא היה מסוגל לאכל מאומה, ולמרות שדרש ברופאים לא מצאו הלוו שום סבה מדוע אין קבתו מעפלת את ארוחותיו. הלך האיש והכחיש מיום ליום, עד שיעצו לו לנסע שוב לרבי והוא יעץ לו להתחיל את כלי המאכל שבביתו ולהתחיל לשמר על הכשרות בדין. עשה העשיר כן ושב לבריא ואתו בארח פלאי. התברר, כי מאז שטעם מהשירים של הצדיק, לא היה גופו מסוגל לעכל מאכלים שאינם בשרים, עד שהחל להקפיד באכילתו בהלכה.

בייחיה בה אביון מאחד אחיה ונתן אליה אות או מופת (יג, ב)

דעתו של ה"נודע ביהודה", לא הייתה נוחה מקמעות וסגולות. פעם באו אליו בזעקה על חולה מסכן ודרשו ממנו בחזקה קמע. ראה הרב את יאושם, נטל קלף חלקי, קפלו ועטפו בניר חתום וצוה לחולה לשאת את הקמע שלשים יום, ואם לאתר זמן זה ימצא הקלף ללא אותיות, אות הוא שהחולה יבריא ויקום מחליו. עבר חזש ימים והקלף נמצא ריק מאותיות. שמח החולה והשמחה השפיעה עליו מאד עד שהבריא לחלוטין. במקרה אחר, נטל הנודע ביהודה קלף ורשם עליו את השם פיל"ד. פלם חשבו כי הוא אחד משמות הקדש בתורת הנסתר, אולם כאשר הבריא החולה גלה הרב את החידה: "פיל"ד - ראשי תבות פתי יאמין לכל דבר"...

בי יסיתה אחיה בראמה (יג, ז)

כמו מלמד אחד שאל פעם את רבי יהונתן איגשיץ: "אתם היהודים מתפארים שאין דבר בעולם שאין לו רמז בתורה. אם פן אשאלה, היכן רמז שאסור להאמין בנוצרי הראשון מיסד הנצרות ונדרתי? השיב רבי יהונתן מיד: "בפרשת ראה כתוב **בי יסיתה אחיה בראמה**... לא תאבה לו ולא תשמע אליו". ולכאורה תמוה, מדוע הזכירה התורה שהוא אחיה בראמה ולא בראביה? אלא באה התורה לרמז לנו, שאם יבוא אדם שהוא יהודי מאחיה ויספרו עליו בדיעות שיש לו אם ואין לו אב, לאיש כזה לא תאבה לו ולא תשמע אליו"...

והיית אה שמח (טו, טו)

האחים הקדושים, הרבי רבי שמעלקא מניקלשבורג ורבי פינחס בעל הפלא"ה, באו פעם אל רבם המגיד ממוז'יטש ותמחו בפניו: "ביצד אפשר להבין את דברי חז"ל, 'היב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה'? שלח אותם המגיד אל רבי זושא מאנפולי, שישב בבית המדרש ובגדי קורעים מחסר ממון. כששמע את שאלתם, התפלא ואמר: "איני מבין מדוע שלח אתכם הרבי אלי, והרי מעולם לא היה לי רע ותמיד אני שרוי בשמחה"...

היה היה

”משיח ה' שמו חיים”

פרושו של ה"אור החיים" הקדוש, נערץ בעולם החסידות לאחר שהבעל-שם-טוב גלה את קדושתו של המחבר ועמק פרושו. באורים נרחבים התחברו על פרושו, גדולים וטובים הגו בתורתו ומצאו בה את אשר אותה נפשם. גם בנימינו לומדים רבים בפרושו מדי שבוע ומתבשמים מדברי תורתו הקדושים ונוסדו אף שעורים לכלל הצבור בספר קדוש זה.

בימים הראשונים, לא היה הפרוש נפוץ כמו ימינו והקמשים עם פרוש ה"אור החיים" היו נדירים, רבי פינחס מקוריץ, שהיה אחד מראשוני צדיקי החסידות, השתקק כל ימיו להדפיס את הפרוש אך לא עלתה בידו. באותם ימים, הוציא לאור המדפיס ר' אשר ב"ר יוסף פרמסלר, שהגר לקוריץ מזולקוב, את חמשת חמשי התורה עם פרושי רש"י, הרמב"ן והאור החיים. את הספרים הדפיס ר' אשר עם שתפו, בבית הדפוס שבעיר שקלוב בשנת תקמ"ה, ובפרט השנה נרמז שם המדפיס: "בשנת מאשר שמנה להמו והוא יתן מעדני מלך". החמש החדש נדפס בהספנתו של הרב האחרון בולגא, שבה בנימיו של הגר"א, הוא רבי שמואל ב"ר אביגדור, והוא מכנה את המדפיס ר' אשר בשם: "שאר בשור". החמשים נדפסו באותיות מאירות עינים ובהדור רב, ביחס לימים ההם טרם התקדם הדפוס בנימינו אנו, ורבים נהגו ללמוד בחמש מהדר זה.

כלפי חוץ, היה נראה המדפיס ר' אשר בתלמיד חכם המדקדק במצוות, אולם בסתר לבו נתפס קצת להשקלה עוד בארץ מולדתו בגליציה, וברבים מראשוני המשפילים התנהג ביהודי ירא וחרד ולא הסגיר את השקפותיו המקנות. כשסדר המדפיס את פרוש האור החיים לפרשתנו, פרשת ראה, נתקל בדברי האור החיים בסוף פרושו על מצות הצדקה ומסיים: "משיח ה' שמו חיים". צדיקים פרושו, כי האור החיים רמז כאן על נשמתו שהיתה ניצוץ מנשמת משיח, ויש שפרשו שפונת האור החיים היתה על המקבל רבי חיים אבולעפיה, מחדש הישוב היהודי בטבריה.

דעתו של המדפיס לא היתה נוחה מדבריו של ה"אור החיים", וכאשר סדרו האותיות לדפוס, התנגב בהשאי והשמיט את שתי התבות האחרונות, כך שהקטע הסתים במלים: "משיח ה'" ותו לא. השתפים האחרים בהדפסה לא הרגישו במעשהו הנבזה של ר' אשר והספרים יצאו כך ממכבש הדפוס והצעו למכירה לרבים.

אחד הרוכשים הנלהבים של החמש החדש, היה רבי פינחס מקוריץ ששמוח לקבל לידיו את פרוש האור החיים הנכסף באותיות ברורות, והמהדורה בה מצאה חן בעיניו, עד שפאשר בנו לפל למשכב, קבל על עצמו "ללמד בכל יום דף אחד של פרוש האור החיים בחמשים הגדולים של שקלוב".

עברו ימים ואחד הלומדים עין בפרשת ראה ושם גלה את השבוש בדברי ה"אור החיים". הוא מהר אל רבי פינחס מקוריץ והראה לו את המלים המסרות. הרבי הבין מיד כי אין כאן טעות הדפוס אלא שבוש מבין של משפיל קל דעת, ופניו חרו והרצינו. לאחר שהרהר קמעה, החל לדפדף בחמש עד שהגיע לפסוקי הסוטה שבפרשת נשא. הצביע הצדיק על הפסוק: "ואמרה האשה אמן אמן", הראה את פרוש רש"י על הפסוק שמביא את דברי חז"ל: "אמן אם מאיש זה אמן אם מאיש אחר", ולאחר מכן הצביע על פרוש ה"אור החיים" שמסיים את דבריו: "דרך כלל אמר בין מאיש זה בין מאחר". עינו המקרבים בחמש שבידי הצדיק, והפתעו לגלות כי במקום תבת "מאחר" היה מדפס "מאשר".

"כאשר בא מדפיס זה והשמיט את התבות "חיים שמו" מפרושו של האור החיים הקדוש", הסביר רבי פינחס מקוריץ למקרבו, "הקפיד רבנו האור החיים מאד על מעשהו הנבזה. הוא ירד ממרום מושבו בגן עדן ומיד פרחו כל האותיות ח"ת בתבת "מאחר" ונדפס במקומן "מאשר", וכך נכנס שמו של המדפיס בפרשת סוטה בחמש לדראון עולם".

עברו בשנתיים ימים מאז יצאו החמשים לאור, והמדפיס נתפס בעברה חמורה של פרשת סוטה, והתברר כי "מאשר" יצאה הרעה. נתגלה קלונו של המדפיס ברבים, וכנהוג באותם ימים בעיר שקלוב, העבירו את החוטאים ברחובות העיר, פשהם משוחים בזפת שחרה ומקשטים בנוצות וכל אנשי העיר בזו אותם וקראו אחריהם "ככה יעשה..." מיד לאחר מכן, ברח המדפיס משקלוב, חזר לגליציה ומאז נעלמו עקבותיו, ושמו של האור החיים הקדוש התפרסם בפי כל, כי גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייתם וכל דבריהם בגלילי אש, דברי אלקים חיים.

מאורות

הגאון רבי שמואל סלנט ז"ע
ליום ההולכלא כ"ט במנחם-אב תרס"ט

רבה הנערץ של ירושלים במשך כשבעים שנה, חפיקא דיהודאי, מנהיג משמכו ומעלה ואביהם של בני ירושלים.

מזעירותו התפרסם כעלוי מקודן וממציני ישיבת וולוז'ין. נשא את בת רבי יוסף זונדל מפסלנט ובעקבותיו עלה ארצה בראשית שנת תר"א, לאחר שנהלה בראותיו והרופאים יעצו לו לעבר לארץ חמה. מאז עלותו לירושלים ישב על כסא ההוראה ועמד בראשות מוסדות התורה והחסד בעיר. פעמים נסע לגולה כשד"ר למען יהודי ירושלים ובנות בית הנקמת התרפה.

בקיאותו בתורה היתה לשם דבר. היה חס על ממונם של ישראל וחפש תמיד להקל בשאלות הפהלה. פקוחותו היתה מפרסמת ועד היום השתמרו ספורים רבים על חכמתו הנפלאה. פעמים רבות השתוקמו מקרבו לראות בו את דברי חז"ל "חכם עדיף מנביא", כאשר היה מגלה דברים נסתרים בפקוחותו וחקמתו. הקים את הת"ת הראשון והתיק "עץ חיים" והישיבה שעמדה, ובה התחנכו דורות רבים של בני ירושלים. עמד על המשמר למען קדשת ירושלים ויצא חומותיה, ולחם נגד כל הנסיונות לשנוי התורה וצביון העיר.

לעת זקנותו נחלש, ולבקשתו עלה האדר"ת לירושלים כדי לסייע בעדו ולרשת את מקומו, אך הוא נפטר בחייו. רבי שמואל נפטר בשלהי שנת תרס"ט בהיותו בן צ"ג, ועד יום מותו לא נס לחה וזכרו השתמר לדורות.

יוסיף דעת

על התיבות שבפרשתנו: "וכי יקום בקרבך נביא או חולם חלום" כתב בעל הטורים: "זו האשה". מפרשים רבים התחבטו ונלאו למצוא הבנה לדבריו התמוהים. יש שמצאו מקור לדבריו בספרי, שם כתוב: "בקרוב - לרבות האשה", והכוונה לרבות שגם אשה יכולה להיות נביאה המסיתה וחיבת מיתה. אולם הדברים עדיין טעונים ביור, שהיה בעל הטורים כתב "זו האשה", ונראה שהוא מדבר על אשה מסוימת ויודעה, וגם הגימטריה לא שווה כלל לפי החשבון, יש מסבירים בשם רבי עקיבא איגר, כי במקור דברי בעל הטורים היה כתוב: "בקרוב נביא" גימטריה "זו האשה ובנה", וכוונתו היתה לאותו האיש ואמו מ"ש, ואומנם הגימטריה של שניהם שווה 387, אלא שלאחר מכן נמחקו הדברים מאימת הצנזורה. הפירוש עולה יפה עם דברי חז"ל בקידושין: "אמו מיראל, מקרב אחיך קרינא ביה", וכתב הרמב"ם באגרת תימן הידועה, שאמו של אותו האיש היתה מיראל ואביו היה נוכרי. בדומה לכך כתב רבנו אפרים: "כי יסיתך אחיך בן אמו או - גימטריה 'זהו ישו הנוצרי', מכאן ראה למינים להשיבם על שמאמינים בישו, שאומר להם כבר הקדימנו משה רבנו וציווה לנו שלא להאמין לאותו שאמם אומרים שיוולד מאם בלא אב, שנאמר אחיך בן אמו, כי הרוג התגרנו שתי מיתות סקילה ותליה, כי כל הניסקליו תליון". בדפוס הישן של ונציה שנת ד"ש כבר שלטה הצנזורה במקצת, ונדפס בקיצור: "בקרוב" בגימטריה "זו האשה", והחשבון מכוון ל-324. בדפוס הנורב נכתב עם התוספת של: "ובנה" בגימטריה "נביא" = 63. מאז השמיטו המדפיסים את כל השורה מאימת הצנזורה, או מפני שלא ידעו את כוונת הדברים וחשבו שנפלה כאן טעות הדפוס והעדיפו למחוקו כליל. בחומשים אחרים נכתב רק: "בקרוב גימטריה זו" ואין לו שום הסבר. השתמר כתב יד ישו ובו נכתבה הגהה בשולי הגיליון: "בן אמו, רמז לישו שאב מסיבת אב".

שלוחי מצוה אינם נזקין

על הפסוק המזכר בפירשתנו: "ופנית בבקר והלכת לאהלך", דרשו חכמינו זכרונם לברכה: "שלוחי מצוה אינם נזקין, לא בהליכתם ולא בחזירתם".

רבי שניאור זלמן מלאדי, בעל התניא, נהג לשלח את תלמידיו לערים שונות, לעורר את תושבי המקום לתשובה וכדי לאסוף מעות למען עניי ארץ ישראל. פעם, קרא הרבי את רבי זלמן זיומרי, אחד מגדולי החסידים, וצוה עליו לנדוד בדרכים לדבר מצוה. בשעת פרידתו, אמר לו הרבי: "הזהר מאד שלא ללון בבית בו הפתח נמצא בצד מזרח". יצא רבי זלמן לדרכו וה' הצליח דרכו. בכל מקום עורר את לבות התושבים לתשובה ואסף כסף רב למען הרב וחזק הישוב בארץ ישראל. עם תם מסעו המצליח, החל רבי זלמן בנסיעתו חזרה, כשהוא שמח על שהצליח בשליחותו. דהרו הסוסים בדרכם ולפתע חש רבי זלמן כי העגלה נטתה מהדרך והיא תועה בדרך עקלקלה. השעה היתה מאחרת, חשך ואפלה שרוו מסביב ורבי זלמן לא ידע את נפשו מרב מבוכה. לפתע, הבחין העגלון כי אור מנצנץ מרחוק והראה זאת לרבי זלמן. החלו השנים להתקרב אל האור וגלו בית בודד שעומד על אם הדרך. התדפקו השנים על דלת הבית שנפתחה בידי אדם ישיש. הלה ברחם לשלום והזמינם להפגס אל ביתו ולנוח מעמל הדרך.

עם פניסתו, נטל רבי זלמן את ידיו לתפלה ושאל את בעל הבית היכן הפתח המזרחי, כדי לכוון את פניו בתפלה לכיוון ירושלים. כשהראה לו בעל הבית את פתח המזרח, נהחל רבי זלמן ופניו חנרו. הוא גלה, כי פתח הבית עומד פתח המזרח ונזכר באזהרתו של הרב לא ללון בבית כזה. היש מהר פנה רבי זלמן אל העגלון ובקש ממנו להחזיר את החפצים אל העגלה כי עליהם לצאת מיד לדרך. התפלא העגלון על הוראתו של רבי זלמן, אך כשראה כי החלטתו איתנה, החל לארוץ את החפצים והתפונן להחזירם אל העגלה. באותו רגע, פרץ בעל הבית פנימה ובקול מאים קרא: "אני רק מכניס אורחים, אצל לא מוציא אורחים, אתם נשארים כאן!" סיסם בעינים מזרות אימה ומיד נעל את דלת החדר בו שהו השנים, על מסגרי ובריח.

נותרו השנים בחדר בשלכם פועם בחזקה מרב פחד. לפתע הגיע לאזניהם קול המלה: "למי שכתת העגלה שעומדת בחוץ? האם הצלחת לצוד היום צפור שמנה? מיד לאחר מכן שמעו את קולו של בעל הבית כשהוא עונה: "כן, תפסתי צפור כזו שקבר זמן רב לא תפסנו. יש כאן חפצים רבים ושמעתי גם קול צלצול מטבעות שעולה מהתוכים". "נך לראות את החפצים" אמרו השוודים. הדלת נפתחה וששה שוודים התפרצו פנימה, כשבעיניהם תאות רצח. הביטו חברי הכנופיה בשני הקרבנות ואמרו זה לזה: "נאכל וניטיב תחלה את לבנו. הרי החפצים לא יברחו מן הכלוב", וכלם פרצו בצחוק מצמרר. רבי זלמן אָזר עז ואמר: "דעו לכם, כי אני שליח מצוה של הרבי הצדיק והקדוש. הוא חזה את הסכנה הצפויה לי והזהיר אותי שלא ללון בבית שפתחו במזרח. בעל הבית יכול להעיד, שברגע שראיתי כי הדלת נמצאת בצד מזרח בקשתי לצאת, אלא שאחרתי את המועד. אני מזהיר אתכם עכשו, אם לא תתנו לנו לצאת, אזי הרבי הקדוש ינקם מכם את דמנו השפוף". דבריו של רבי זלמן, גרמו לפרץ צחוק מחדש, אך היחיד שלא צחק היה בעל הבית ששקע בהרהורים ויצא בשיקט מן החדר.

כל הלילה, ישב רבי זלמן וקרא פסוקי תהלים מעמק הלב. הוא לא נתן שנה לעיניו והתפלל לבוא העולם שיצילם מרדת שחת בהיותו שליח מצוה. לפנות בקר, שמעו צעדים מתקרבים. הדלת נפתחה בחשאי ובפתח עמד בעל הבית שאמר בקול נמוך: "הזדרזו ובואו אחרי מהר, אני אעזר לכם להמלט מפאן". השנים לא האמינו, אך מהרו לעשות כדבריו. לא עברו דקות ארכות והשנים היו ישובים בעגלתם הרתומה לפוסים, ואז אמר להם בעל הבית הזקן: "הצלתי אתכם בזכות הרבי הצדיק שלכם". הוא שלף מפיסו שטר של חמשים רבל, מסרו לרבי זלמן ונעלם. העגלון מהר להצליף בפוסים ותוך שעה קלה יצאו מהיער ומצאו את הדרך הפלולה אל מחוז חפצם. כשהגיע רבי זלמן אל בעל התניא, אמר לו הרבי: "כל אותו לילה בו היית בסכנה, לא ישנתי בגלליך". נטל הרבי את השטר שקבל רבי זלמן מהשוודי ותחבו לתוך סדק סמוי בקיר.

עברו כמה שנים ועניי אחד הגיע אל הרבי ובקש להפגס לחדרו. סרב הרבי להכניסו, אך הוציא מהסדק שבקיר את השטר של חמשים הרבלים, מסרו לגבאי וצוה עליו להעניקו לאותו עניי. אף אחד לא ידע מי הוא אותו עניי, היה זה השוודי הזקן, שנגח את מעשיו הנפשעים ונדד בדרכים כדי לכפר על עונותיו ושב בתשובה לשלמה.

פניני אור החיים

מדברי האור החיים הקדוש על הפרשה

אתי תברכה אשר וגו' - אמרו את להעיר, כי מלבד הברכה המשגת מדרך ה', עוד לו עמה יעוד הטוב, והוא אשר תשמעו. כי השמיעה בתורה הוא תענוג מפלא ומחיה הנפש, כאמרו שמעו ותחי נפשכם, והמרגיש בטעם התורה השיחוני נפשו, כי עליו לשלם גמול טוב לנותן מתנה טובה מפלאת, ואין צורך לומר שאין לתבע שבר עליה:

אביון אחד שעריה על פי דבריהם ז"ל שאמרו בספר הזהר אי חדא קהלא או חדא קנישתא יתערו בתיתבתא מיד אתי פו דוד, עד פאן. ומעתה אביון הוא תאב דבר זה שהוא אחד שעריה שזה יספיק למלאות תאותו לבוא ברנה, ואמרו בארצה העיר מקום תאותו היא ארץ הקדושה אשריה אלחיד נתן לה שהוא תאב מתי תפקד העיר הינה חמדת הלבבות, ויצו ה' לכל איש ישראל שלא יאמץ את לבבו וגו', אלא יתחזק בכל עז ותעצמות למלאות חשק האהוד המיוחד, כי באמצעות מעשה בני אדם ובפרט במצות הצדקה דכתיב בצדקה תבונני, וגמר אמר מאחדי האביון פריש מסבת אחדי האביון הידוע, שיעריה אדם בדתו שהמעשה הוא לתכלית דבר זה של משיח ה' שמו חיים:

כריתתה וגו' - על ידי שפותח הוא ידו פותחים לו שערי שפע, והוא אמרו כי פרוש, טעם שאני אומר לה שלא תאמץ וגו', כריתתה, פרוש אוצר הנעלם אם אתה תפתח את דרך. וגמר אמר והעבט וגו' פרוש, כשאתה פותח את דרך לו אינך עושה אלא הלאה דוקא, ותכף ה' שלם לה בתוספת מרבה.

דברי הימים

כ"ז במנ"א תש"ה בשעה 8.15 בבוקר, הטילה ארה"ב את פצצת האטום הראשונה על העיר הירושימה שביפן, ממנה נהרגו יותר מ-140,000 בני אדם. שלושה ימים לאחר מכן, הוטלה פצצה נוספת על העיר נגסאקי. השימוש בפצצות אלו הביאו לכניעת יפן וסיום מלחמת העולם השנייה.

בחודש אלול, מתחילים בעדות ספרד לומר סליחות. אין אומרים בראש חודש ומתחילים בב' באלול, ואם חל בשבת קודש מתחילים בג' באלול. בני אשכנז מתחילים במוצש"ק שלפני ראש השנה או שלפניו. תוקעים בשופר כל יום ואומרים לדוד ה' אורי וישעי.

בא' באלול בתמ"ט, עלה משה רבנו להר סיני כדי לקבל את הלוחות בפעם השנייה וירד ביום הכיפורים, ויאמר ה' סלחת כדברך.

ביום זה, בשנת בתפ"ז, הסתיימו שלושים ימי הבכי על פטירת אהרן הכהן במדבר.

בשנת ג'ת"ח, התנבא הנביא חגי ביום זה על העצלות בשיקום ביהמ"ק השני.

ביום זה בשנת ד'תשצ"ח, הביס הצבא של רבי שמואל הנגיד את חיל הווזיר אבו עבאס, ויום זה נקבע ליום טוב ולזרועו אחריו.

בג' באלול תרס"ג, החלו להתפרסם הכתבים האנטישמיים שנקראו "הפרוטוקולים של זקני ציון", בו הואשמו היהודים בניסיון השתלטות על העולם. כתב מזויף זה, היווה את אחת העילות המרכזיות של הנאצים ימ"ש להצדקת מעשיהם הנפשעים.

מטעם

אחרי דרך מבוא השמש (א"ל)
יש להפסיק אחרי תבת אחרי שהיא בפשטא
המפסיק, ויש שנוי במשמעות בדברי רש"י.

את-הגמל ואת-הארנבת ואת-השפן,

ואת-החזיר (ח"ד-ט)
הכס אחד חד חידה: "טעמתי בעלי חיים רבים
ומצאתי כי טעם הגמל כטעם החזיר, וטעם
הארנבת כטעם השפן והיה על לשוני. ודוקא
ביום המילה, אך ראה לא ראיתי". פתרון הדברים
הוא, כי בפרשת שמיני (יום המילה ביום השמיני)
הטעמים של תבות הגמל והחזיר בתלוישא, ותבות
הארנבת והשפן ברביעי. אולם בפרשת ראה
הגמל והחזיר בתלוישא, אבל הארנבת והשפן
בקדמא ואולא - אולא גריש.

כי-פתח תפתח את-ידך לו (ח"ו, ט)

במקרא מספר על רב פפא, שפעם נשפטו מדרגות
תחת רגליו והיה נתון בסכנה. אמר לו רב חייא בר
רב: "שמא עני בא לידך ולא פונסתו?" רבים
תמהו, מניין לו לרב היא שעניש הנפילה בא על
המנועות מצדקה? והנ"א מוילנא מצא פאן רמו
נאה בטעמי המקרא, כי תבות פתח תפתח
מטעמות בטעמי דרנא תביר, לרמו על המדרגה -
דרנא שנשפרת - תביר, כאשר נמנעים מצדקה.

מדגש

"כי יסיתה אחיה בן-אמה... נלכה ונעבדה אלהים
אחרים וגו'". חז"ל קראו להוטא זה בשם מסית
(יש מנקדים מסית) ומדיח, כמובא בסנהדרין:
"אלו הן הנסקלין וכו', המסית והמדיח". רבים
אומרים בטענות מסית ומדיח, אך המשמעות של
מדיח הוא מלשון נקיון, כמו בישעיה: "אם רחץ
ה' את צאת גנות-ציון ואת-דמי ירושלים ידח
מקרבח", שרשו ד"ח והוא מנח"ע". אולם
מדיח הוא משרש נד"ח ומחרי פ"ג, כי המסית
מנסה להדיח את הניסח מדרך התורה ומשכנעו
לעבד עבודה זרה. מכאן גם המשמעות של עיר
הנדחת, אשר הדיחו את יושבי עירם לעבד
עבודה זרה. חז"ל אמרו, שעיר הנדחת מועלם
לא היתה ולא עתידה להיות, אלא שנכתבה
בתורה בשביל לקבל על המודה שבר.

ממלה

רבי איזיל הריף, התפרסם בגאונותו ובחריפותו.
לשוננו היתה חדה ושנונה ואמרות שפר רבות שלו
נשתמרו עד היום. פעם, באו לספר לו על צדיק
אחד בעירו שפועל ישועות ומופתים, והלכו את
שמו בפניו. רבי איזיל החזיקו כמי שאינו בקי
בתורה, ואמר בבדיחות הדעת: "בפרשת ראה נאמר
על נביא שקר 'י'קום בקרבך נביא או חלם חלום
ונתן אליך אות או מופת'. ולכאורה היה צריך
להיות כתוב 'אות ומופת' אלא שמי שידע אות
אינו יודע מופת, ומי שידע מופת אינו יודע אות..."

שכנתו של רבי יוסף-טוב ליפמן רבה של קפוליא, בזהה פעם את הרבנית ונגרמה לה
צער רב. הדבר לא נודע לרב, אך ראשי הקהלה החליטו להעניש את השכנה למען
ישמעו וייראו, אך היה עליהם לקבל את אשור הרב. בקשו ראשי הקהלה מהרבנית,
להמתין עד ליל שבת, כאשר הרב פנוי מלמודו ומענייניו הצבוריים, וכאשר יסב על
שלחן השבת תציג הרבנית בפניו את החלטת הפרנסים ותבקש ממנו לאשר זאת.
הספימה הרבנית לדבריהם וגוללה בפניו את הספור הכאוב ודווקא לו על החלטת
ראשי הקהלה להעניש את השכנה. לשמע הדברים, נעצבו פניו של הרב ואמר בקאב:
"הרי עברו כבר ימים מספר מאז ארע הספור. כיצד אפשר ללכת לישון כאשר יש
לאדם בלבו טינה וכעס על הזולת? והרי צריך למחל לפני השנה לכל מי שגרם צער,
וכיצד תוכלי לישון הלילה בטרם פיסת את השכנה?" על אף השעה המאחרת, בקש
ממנה הרב ללכת אל השכנה ולהתפייס עמה. דפקה הרבנית על דלת השכנה, וכאשר
זו ראתה אותה, התמלאה בושח, נפלה על צנארה ובכתה: "האם את צריכה לבוא אלי
ולבקש את סליחתי? אני זו שחטאה וצערתי אותך, ואני צריכה לבקש את סליחתי..."

בתקופת קהנתו של רבי יוסף-טוב מבריסק ברבנות סלוצק, ישב פעם בבית המדרש
יחד עם בנו רבי חיים ועסקו יחד בתורה. לפתע נפתחה הדלת ואחד מקצבי העיר
נכנס פנימה, כשהוא מחורף ומגדף את הרב על שחיבו אתמול בדין. הוא האשימו
בקבלת שחד, המטיר עליו קללות ואף איס להכותו מכות נאמנות. כל אותה עת, ושב
הרב במחריש ולא הגיב מאומה, וכשיצא הקצב פסע אחריו וקרא: "מחול לך, מחול
לך!" מן השמים תבעו את דינו של הרב, ולמחרת, כשיצא הקצב לשוק הבהמות
לכישת שונרים, התנפל עליו שור נגחן והרגו בו במקום. העיר בלה רעשה, אך רבי
יוסף דב הודיעו על לא מצא מנוח לנפשו. "מי יודע, אולי בגלל קפדתי גרמתי למותו
של אדם מישראל בטרם עת", קרא בקאב לב. נסה בנו רבי חיים להרגיעו ואמר:
"אבא, והרי כמו פיד אמרת 'מחול לך'! חשב האב כי הבן מנסה רק לנחמו והוא חקר
אם אמת בפיו. רק לאחר שהשתכנע כי אמנם מחול לו, נרגעו קמעה אולם הלך אחר
מטתו של ההרגו ובכה עליו כבי תמרורים, כאלו היה ידויו הקרוב. לא התקררה
דעתו, וכל אותה שנה קבל עליו לומר קדיש וללמוד משניות לעלוי נשמתו, ועד סוף
ימיו היה מתענה ביום פטירתו של אותו קצב שבזהו. כאלו היה אביו."

בערבי שבתות נוהג היה רבי אריה ליון, להקדים לכת לבית הכנסת, כדי שיהא ספק
בידו לעבר על פני התניות ולגרו את החנונים לנעל את הניחיתיהם לפני כניסת השבת.
באחד מערבי השבת, בימי הקיץ הלוחטים, ראה הרב כי ליד חנות אחת משתרף תור
ארוך של אנשים, ובעל החנות הטרוד במלאכתו אינו מתכוון כלל לנעל את חנותו.
עמד רבי אריה, חכך בדעתו ודן בנפשו: "אלו אני בעל החנות ובחנותי קונים כה
רבים, כלום הייתי עומד בנסיון? מאידך חשב הרב: "השבת קרובה ויש לגרו את
האיש לסים מלאכתו". נכנס הרב לחנות, הניח את השטר'מל שלו על הכסא והתניש
בניחותא ליד השלחן, פנה אל בעל החנות ואמר בנעימות: "מה אמר לך? עומד הנה
לפני נסיון גדול, אולם שבת זו שבת". אמר ולא יסף. קם מכסאו, חבש את השטר'מל
לראשו ויצא מהחנות. לאחר שהתרחק קמעה, פנה לאחוריו וראה שהתור מתפזר
והאנשים מסתלקים והולכים לדרכם, ובעל החנות מגיף את התריסים ונועל את
חנותו. לימים, פגשו בעל החנות ואמר לו: "דבריה המעטים, המה שחדרו לעמק לבי.
מתוך דבריה הכרתי שחש אתה את המתרחש בנפשי, אלא שבאב אתה את כאבה
של השבת, ואמרת בלבי: יהודי שכמותך אין לצער - ועמדת בנסיון". השיבו רבי
אריה: "גדול אתה ממני. לו הייתי במצבך מי יודע אם הייתי עומד בנסיון - אשריך!"

הסטי'פולר מסר פעם שעור בין מנחה לערבית והבחין בילד כבן עשר שמעינו בספר
ונראה פאינו מקשיב. העיר לו הרב והילד סגר את הספר. בתם השעור הצטדק הילד
וספר כי הקשיב לכל מלה והרב התנצל בפניו ובקש את סליחתו. הלכו משלש שנים,
והילד חגג את כניסתו למצות באחד האולמות בבני ברק ולהפתעת כלם הגיע רבנו
להשתתף בשמחה למרות זקנותו. הוא נגש אל חתן השמחה ובקש שוב את סליחתו
והסביר, כי עתה הוא יכול למחל לו כי כבר נכנס למצות בעוד שבשעת מעשה היה
ילד קטן ואין לו אפשרות למחל.

**"לא-תעשיון בן לה' אלהיכם" - לפני ה' יתברך אין עושים 'בן' בבחינת סתם,
מתוך רגילות או בשביל לצאת ידי חובה, אלא מתוך בונה והכנה...** (הרבי מקוצק)